

Доц. др Петар Рајчевић²⁷

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

**Проф. др РАДИВОЈЕ КУЛИЋ: КОМПАРАТИВНА
ПЕДАГОГИЈА**

**Београд – Бања Лука, Свет књиге,
Филозофски факултет, 2011.**

Књига КОМПАРАТИВНА ПЕДАГОГИЈА проф. др Радивоја Кулића већ својом визуелном експресијом, модерном техничком обрадом, а поготово и надасве садржајном структуром, представља својеврсни, толико потребни „егзит“ у научном, образовном смислу на нашим просторима. То нимало не треба да нас чуди јер, како и сам аутор каже, „компаратистика образовања доста је дуго у средишту истраживачког интересовања писца овог текста, а студијски боровци и усавршавања на страним универзитетима и у истраживачким центрима у Европи и САД омогућили су му да стекне потпунији увид у реформске токове образовања на свим нивоима (стр. 10). С тим у вези, веома је значајно да се истакне да проф. др Радивоје Кулић успешно употребљава неколико страних језика (енглески, француски, руски), служи се бугарским, а захваљујући добром познавању латинског сналази се и у италијанском језику. Све то „ишчитава“ се, односно препознаје и потврђује на странама овог вредног, савременог универзитетског уџбеника.

Појмови **теорија, системи, реформе** (уједначени чак и по броју графема – 7), једнако „поетски складно“ колико и научно, проширују ионако асоцијативно широк наслов књиге. Подсећају нас тако на мисао да код писања уопште, не само књижевних, већ и осталих, добрих дела на било ком пољу духовног стваралаштва, треба настојати да у написаном буде „речима тесно а мислима пространо“. Овде је то доведено до потпуног савршенства. Очито је: то не може постићи неко ко не влада суверено материјом о којој се у књизи говори.

Присутност раскошне ширине и мултидисциплинарности „исијава“ са сваке стране текста. То се односи на неколико значајних слојева:

1. дуг историјски преглед компаративних проучавања – **временска димензија**;

---

²⁷ petar.rajcevic@pr.ac.rs

2. географска обухваћеност и познавање васпитно-образовне теорије и праксе најзначајнијих земаља данашњег света – **просторна димензија**;

3. заступљеност свих система васпитања и образовања (предшколски систем, основна школа, средња школа, универзитетски ниво, систем образовања одраслих) – **системска димензија**;

4. посматрање педагошких збивања кроз **шири интердисциплинарни оквир** – антрополошки, филозофски, педагошки, психолошки, историјски, економски, социолошки, културни, и др.

Парафразирајући Џуринског, могуће је рећи да је компаративна педагогија усмерена на васпитање и образовање у савременом свету, и да је предмет њенога проучавања „једновремено и национални и интернационални“ (стр. 63). Двадесет, ситно штампаних страна, односно 321 дело у цитираној литератури (стр. 343–362) недвосмислена су потврда озбиљности, квалитета, ширине и значаја рада који се (нескромно) усуђујемо представити!

У првом делу (Теорија) обрађене су теме: 1. Развојни ток компаративне педагогије, 2. Савремена схватања компаративне педагогије, 3. Компаративна педагогија у систему науке о васпитању, 4. Различити приступи циљу и задацима компаративне педагогије, 5. Компаративна педагогија у систему хуманистичких знања и наука о човеку, 6. Универзитетске перспективе компаративне педагогије, и 7. Методолошки оквири компаративно-педагошких истраживања.

Истиче се да су за свет образовања данас карактеристичне „радикалне промене“, које генеришу померање истраживачког интереса од образовања према учењу. Притом се нарочито проблематизује место и улога школе у будућности (стр. 60). Поставља се питање које врсте учења ће нам бити потребне у свету нових технологија па „...модерне нације свесно настоје да реформишу прошлост и креирају бољу будућност кроз национални систем образовања“ (стр. 69).

Циљеви компаративне педагогије су:

- „а) боље разумевање образовања у сопственој земљи,
- б) развој образовних институција, побољшање или реформа код куће или у иностранству,
- в) развој знања, теорије и принципа о васпитању у најширем смислу, али и о односима између друштва и васпитања, и
- г) међународно разумевање и кооперација са циљем решавања васпитно-образовних и других заједничких проблема“ (стр. 70). С тим у вези, и Арнове сматра да компаративна педагогија „доприноси међународном разумевању и миру“ (стр. 72).

Током 90-их година 20. века компаратисти васпитања почели су да своју пажњу усмеравају на међузависност глобализације и образовања, што је тенденција која ће се наставити. У таквој развоју отварају се многа питања и проблеми од значаја за компаративно-педагошка истраживања, и у

извесном смислу проширују и обогаћују њен циљ и задаци. Осим упоређивања педагошких идеја и праксе, ништа мање значајно није ни формулисање теоријских гледишта универзалног и прогностичког карактера!

Посебан значај, у смислу трансферичности, има подручје које се односи на разграничавање односа између: 1. општих епистемолошких принципа и категоријалних система науке – филозофски ниво методологије, 2. теоријских концепција примењених у свим, или у већини научних дисциплина – општенаучна методологија, 3. свеукупности метода, принципа истраживања и процедура које се примењују у различитим научним дисциплинама (уз уважавање законитости општенаучне методологије) – „конкретна научна методологија“, и 4. избора процедура које омогућују прикупљање и обраду емпиријског материјала, и његово касније сврставање у укупну суму научног знања – технолошка методологија.

Методолошким оквирима компаративно-педагошких истраживања посвећена је значајна пажња у овом уџбенику. Полази се од расправљања о неким проблемима у компаративним истраживањима васпитања и образовања, наставља се са исцрпном анализом метода и техника у компаративно-педагошким истраживањима, навођењем различитих класификација метода компаративне педагогије, а на крају поглавља анализирају се етапе компаративно-педагошких истраживања.

Централни и – у односу на остала два – нешто опширнији део књиге назива се „Системи“. Осим што систем образовања обухвата све образовне нивое у једној земљи – предшколско васпитање (образовање), основно образовање, средње образовање, високошколско образовање и образовање одраслих, систем образовања данас подразумева јавно (државно) и приватно школство на свим нивоима, што је „нова реалност у већини земаља у свету“ (стр. 125). Тој реалности придружује се и систем управљања образовањем (као саставни део образовног система). То се изражава не само кроз његово непосредно учешће у регулисању рада, координацији, акредитацији и контроли образовних установа, него и у различитим облицима њиховог финансирања.

Не постоји „универзални модел образовања, као ни један европски модел образовања. Постоји једна велика различитост система образовања, са којом се треба помирити“ (стр. 126). Још прецизније, то што припадамо Европи не значи да се не разликујемо „једни од других“... Ванискот тако помиње четири модела у европском образовању – скандинавски, англосаксонски, германски и медитерански, од којих сваки има своју логику, идеолошке „референце“ и начин припреме за свет рада (стр. 126).

Нарочиту афирмацију доживео је, у другој половини 20. века, амерички систем образовања у свету.

Опредељењем за анализу пет у свету најутицајнијих модела – система образовања, избегнута је класична расправа усмерена на представљање већег броја појединачних система.

Посебан значај (и простор у књизи) посвећен је савременим токовима у образовању учитеља и наставника. То је и разумљиво кад се зна да ниједна образовна реформа не може заобићи концепт образовања будућих наставника. У уџбенику је дата исцрпна анализа професионално-педагошке припреме учитеља и наставника у (у економско-политичком и културном погледу) најутицајнијим европским земљама (Енглеска, Француска, Немачка и Русија) и у САД.

После тога студиозно су, упућујући на релевантне научне изворе, обрађене савремене тенденције образовања одраслих у неким европским земљама и САД. Последњи, девети део у оквиру друге целине („Системи“) односи се на управљање образовањем и његово финансирање у Европи и у САД. С тим у вези, како истиче аутор, у стручној литератури се (Бижков, Попов 1999; *Десет година реформи образовања у европским земљама*, 2000; Капранова 2004, и др.), уз „мале варијације“, помињу два система управљања образовањем: централизовани и децентрализовани. Као добар пример за централизовано управљање просветом наводи се Француска, док је Велика Британија, као децентрализована држава (Енглеска, Велс, Шкотска и Северна Ирска), тај „политички модел“ у целини остварила и у сфери образовања. Такви односи у области управљања просветом преовладавају и у САД, Немачкој и Русији. Никаква искључивост у том погледу није пожељна, тим пре што се у оквиру ове две тенденције на одређени начин подстиче и заговара њихова умереност. Релативизација је видљива из чињенице да у САД од 1979. године постоји појачан утицај федералних власти на неке сегменте образовне политике, док су у Француској, после доношења Закона о децентрализацији, 1982. године, присутни извесни аспекти децентрализације. Из тих разлога, у неким страним изворима се француски систем образовања сврстава у образовне системе с умереном централизацијом.

Од 245. стране књиге започиње њен трећи део – „Реформе“. Расправља се (1) о утицају глобализације на реформу образовања, (2) реформи образовања у неким земљама у транзицији, (3) реформи средњег стручног образовања у условима транзиције, (4) глобализацији и Болоњском процесу и (5) образовању одраслих у транзицији у централној и источној Европи. Након изношења аргумената за и против глобализације (мондијализације) у образовању, налазимо мисао да „морамо бити обазриви да нам глобализација не потре разноликости које произлазе из наших корена, и које постоје међу појединцима, традицијама и културама. На тај начин пружа нам се прилика да учимо од других и са другима, постајемо одговорни и утичемо на стварање глобалне будућности“ (стр. 302). Национални образовни системи не треба, дакле, да запоставе сопствену образовно-културну традицију, али морају бити у могућности и да подстичу и афирмишу потребу учења на најбољим изворима и традицијама других култура и цивилизација.